

งานประชุมวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๔
วันศุกร์ที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕
ณ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม เมืองทองธานี นนทบุรี

รวมบทความและบทความ
Abstract and Paper Proceedings

จัดทำโดย

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

เพื่อการใช้อ้างอิง

จัดทำโดย

สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย

การประชุมวิชาการรัฐประศาสนศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ ๑๔

วันศุกร์ที่ ๒๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

ณ อาคารอิมแพ็ค ฟอรั่ม

เมืองทองธานี นนทบุรี

บรรณาธิการโดย

ศาสตราจารย์ ดร.อัมพร อารงลักษณ์

ดร. ณัฐภัทร์ รัทวงศ์วาน

นางสาว มณีชัชวาล มณีศรี

นางสาวสุนิสา วงศ์ประทุม

นายศุภภักดิ์ จิรธรรมประดับ

หมายเหตุ: ข้อคิดเห็นในเนื้อหาบทความหรือเอกสารที่นำมาเผยแพร่ในวารสารนี้เป็นของผู้เขียนแต่ผู้เดียวไม่มีความเกี่ยวข้องกับสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แต่อย่างใด

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

กลุ่มที่ ๕

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจบริโภคกาแฟจากร้านกาแฟของกลุ่มคนเจนเอเรชันวาย นภานนท์ หอมสุด, ฐิติพร ลำราญศาสตร์ และ กนกวรรณ กิจชะระภูมิ	๓๕๖
ความต้องการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพของนักบัญชี ณภัทร อยู่เป็นสุข, ธัญญรัตน์ เพชรนิล, นภชนก วิชิตะกุล, ศรัณย์พร กงวงษ์, อรรณสิทธิ์ เถาลีโป้ และ รชภา สิริรัชชร์	๓๕๕
การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวันและความร่วมมือด้านการลงทุน และการค้ากับไทยและบางประเทศในอาเซียน รุ่งทิพย์ จันทร์ธนะกุล	๓๖๗
ผลกระทบของข้อมูล ความชื่นชอบและการรับรู้ของลูกค้าที่ส่งผลต่อความตั้งใจซื้อผักปลอดสารพิษ นภานนท์ หอมสุด และ สุภาวรรณ ลีมีวิไลกุล	๓๘๘
การวางแผนการลงทุนสกุลเงินดิจิทัลของกลุ่มธุรกิจร้านอาหารในเขตกรุงเทพมหานคร วรศักดิ์ เอี่ยมพรชัย, ณฐนนท์ ประสงค์คุณ และ ระชานนท์ ทวีผล	๓๙๘

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวัน และความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับไทยและบางประเทศในอาเซียน

รุ่งทิพย์ จันทรธนะกุล

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Email address: rungtip@ms.su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวันและความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับประเทศไทยและบางประเทศในอาเซียนโดยใช้มุมมองของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยม การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ทั้งนี้ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ตลาดเสรีและค่านิยมประชาธิปไตยในระดับการเมืองระหว่างประเทศผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในไต้หวันที่เริ่มขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ ๑๙๘๐ โดยไต้หวันได้กำหนดนโยบายพื้นฐานของประเทศได้แก่ การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ การทำให้เป็นนานาชาติ และการสร้างสถาบัน อีกทั้งรัฐบาลยังมีนโยบายให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงแทนที่อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้น ยิ่งไปกว่านั้นภายใต้นโยบายเงินเดียว ทำให้ไต้หวันจำเป็นต้องแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับรัฐอื่นมากขึ้น โดยเฉพาะความร่วมมือทางด้านการลงทุนและการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านนโยบายมุ่งใต้และนโยบายมุ่งใต้ใหม่ที่พบว่าไต้หวันเข้ามาลงทุนในสิงคโปร์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเวียดนามและไทยตามลำดับ สำหรับความร่วมมือด้านการค้าซึ่งศึกษาเฉพาะความร่วมมือกับไทยเท่านั้น พบว่าส่วนใหญ่ไต้หวันเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าไทย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ รัฐบาลไทยควรเร่งขยายโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดนักลงทุนชาวไต้หวัน และรัฐบาลไทยควรร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมไต้หวันในการยกระดับภาคอุตสาหกรรมไทยที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง

คำสำคัญ : อัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจ, ความร่วมมือ, ไต้หวัน, ไทย

THE CHANGE IN ECONOMIC IDENTITY OF TAIWAN AND COOPERATION IN INVESTMENT AND TRADE WITH THAILAND AND SOME COUNTRIES IN ASEAN

Rungtip Jantanakul

Faculty of Management Science, Silpakorn University

Email address: rungtip@ms.su.ac.th

Abstract

Using constructivist theory, this research piece examined Taiwan's changed economic identity and cooperation in investment and trade with Thailand and other ASEAN countries. Documentary research was used to conduct this study. The descriptive analysis was used to examine all of the data.

The results found that economic globalization, free markets, and democratic values in international politics drove Taiwan to modified its economic structure which began in the 1980s. Taiwan has implemented three fundamental policies i.e. economic liberalization, internationalization, and institutionalization. In addition, the government promoted high-tech sectors as a replacement for labor-intensive industry. Furthermore, under the One China policy, Taiwan was required to seek economic cooperation with other countries, particularly with Southeast Asian countries, through the Southbound Policy and the New Southbound Policy. Taiwan made the most investments in Singapore, followed by Vietnam and Thailand. The data revealed that Taiwan had a trade surplus primarily with Thailand, based on exclusively trade cooperation with Thailand.

The Thai government should construct massive infrastructure quickly to attract Taiwanese investors, and the Thai government should cooperate with Taiwanese businesses to boost Thai high-tech sectors, according to policy proposals.

Keywords: Economic Identity, Cooperation, Taiwan, Thailand

บทนำ

ปัญหาด้านการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวันยังคงได้รับการถกเถียงกันมาอย่างมาก ทั้งนี้ นักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องไต้หวันอย่าง Copper (๒๐๐๙) อธิบายว่ารัฐต่าง ๆ มีความเข้าใจเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของไต้หวันแตกต่างกันสองมุมมอง มุมมองแรกคือรัฐที่ยอมรับนโยบายจีนเดียว (one China policy) ซึ่งถือว่าไต้หวันเป็นมณฑลหนึ่งของจีน และอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลจีนที่ปักกิ่ง อีกมุมมองมาจากรัฐที่ปฏิเสธนโยบายจีนเดียว ซึ่งถือว่าไต้หวันมีอัตลักษณ์ที่เป็นเอกราช มีอัตลักษณ์แห่งชาติอย่างชัดเจน และมีอำนาจอธิปไตยเหนือดินแดนของตนเองซึ่งแยกขาดออกจากอิทธิพลของจีนแผ่นดินใหญ่ กล่าวได้ว่าปัญหาอัตลักษณ์ของไต้หวันเป็นกรณีหนึ่งที่ยืนยันคำอธิบายของนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ยึดถือในหลักการยอมรับจากภายนอกเกี่ยวกับความเป็นรัฐ โดยมีหลักการชี้ขาดว่าดินแดนนั้นได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจส่วนใหญ่หรือไม่ และดินแดนนั้นจะต้องได้รับการรับรองจากองค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญของความเป็นรัฐโดยสมบูรณ์ในปัจจุบัน (วิลคินสัน, ๒๐๐๗/๒๕๕๗)

ในปี ๒๐๑๙ จีนเร่งดำเนินยุทธศาสตร์กดดันชาติที่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน ส่งผลให้รัฐบาลไต้หวันมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับชาติต่างๆ เหลือเพียง ๑๕ ชาติเท่านั้น ล่าสุดหมู่เกาะโซโลมอน (the Solomon Islands) และประเทศคิริบาส (Kiribati) ได้ตัดความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวัน (Aspinwall, ๒๐๑๙) ส่วนประเทศไทยกับชาติสมาชิกอาเซียนก็ไม่ได้รับรองความเป็นรัฐของไต้หวันแต่อย่างใด หากแต่มีความสัมพันธ์อันดีกับไต้หวันในมิติทางเศรษฐกิจและสังคมเท่านั้น (“Taiwan down to ๒๐ allies,” ๒๐๑๗) จากปัญหาเกี่ยวกับสถานะความเป็นรัฐของไต้หวัน ไต้หวันจึงต้องเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองซึ่งจะมีนัยสำคัญต่อบทบาทในทางการเมืองระหว่างประเทศของไต้หวัน

บทความวิจัยนี้ทำการศึกษาและวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางอัตลักษณ์เฉพาะในมิติด้านเศรษฐกิจของไต้หวันและการสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจกับไทยรวมถึงบางประเทศในอาเซียนซึ่งได้แก่ การลงทุนและการค้าโดยใช้มุมมองของสำนักประกอบสร้างนิยม (constructivism) เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงด้านอัตลักษณ์ของไต้หวันและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ทั้งไต้หวัน ไทยและบางประเทศในอาเซียนได้รับจากความร่วมมือระหว่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจของไต้หวันและความร่วมมือด้านการลงทุนและการค้ากับประเทศไทยและบางประเทศในอาเซียนโดยใช้มุมมองของทฤษฎีในสำนักประกอบสร้างนิยม

การทบทวนวรรณกรรม

สำนักประกอบสร้างนิยม (constructivism) เป็นแนวคิดสายกลางและมักถูกเรียกว่า “กลุ่มนักลัทธิ

ที่นิยมสะท้อนภาพ” (reflectivist) หรือนักสัมพัทธนิยม (relativist) (Zehfuss, ๒๐๐๒) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิพากษ์ของสำนักแฟรงก์เฟิร์ต (Frankfurt School) ของเยอรมนี (Kegley & Blanton, ๒๐๑๓, p. ๓๕) ต่อมาเมื่อ Alexander Wendt ได้เผยแพร่บทความชื่อ “Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics” (๑๙๙๒) ส่งผลให้ทฤษฎีของสำนักประกอบสร้างนิยมได้รับความสนใจอย่างมาก โดย Wendt ทำลายสมมติฐานของสำนักสัจนิยมใหม่ (neorealism) หรือสำนักสัจนิยมเชิงโครงสร้าง (structural realism) ของ Kenneth Waltz ที่นำเสนอไว้ใน “Anarchic Orders and Balances of Power” ซึ่งเป็นบทหนึ่งของหนังสือ “Theory of International Politics” (๑๙๗๙) สารสำคัญของบทความนี้คือการนำเสนอว่าการเมืองระหว่างประเทศเป็นอนาธิปไตย (anarchy) ซึ่ง Waltz มองว่าระบบระหว่างประเทศที่เป็นอนาธิปไตยทำให้ความร่วมมือเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากรัฐหนึ่งยอมกังวลว่าความร่วมมือจะทำให้รัฐอื่นได้รับผลประโยชน์มากกว่า และรัฐหนึ่งยังกังวลว่าจะต้องพึ่งพิงรัฐอื่นหากมีความร่วมมือทางการค้าและบริการ (Waltz, ๑๙๗๙, pp. ๑๐๕-๑๐๖)

ในประเด็นเกี่ยวกับอนาธิปไตย การพึ่งตนเอง และความรู้เชิงอัตวิสัยร่วม (intersubjective knowledge) นั้น Wendt เห็นว่าแนวคิดเชิงโครงสร้างของ Waltz โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเรื่องอนาธิปไตยและการกระจายขีดความสามารถที่จะนำไปสู่ดุลแห่งอำนาจยังไม่สามารถอธิบายพฤติกรรมของรัฐได้อย่างเพียงพอ ดังนั้นจึงต้องอาศัยสมมติฐานเกี่ยวกับอัตลักษณ์และผลประโยชน์ในการศึกษาโครงสร้างของการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้สามารถเข้าถึงพลวัตของอนาธิปไตยและต้องถือว่าการพึ่งตนเองเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับความรู้เชิงอัตวิสัยร่วม ไม่ใช่เป็นผลจากโครงสร้างในสภาวะอนาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีประกอบสร้างทางสังคมที่ว่ามนุษย์กระทำการต่อวัตถุต่างๆ (objects) ตามความหมายที่วัตถุนั้นได้รับ (๑๙๙๒, pp. ๓๙๕-๓๙๖)

กล่าวโดยสรุปได้ว่าทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสำนักประกอบสร้างนิยมมีลักษณะเด่นที่สำคัญ ๓ ประการ ได้แก่ (๑) สำนักประกอบสร้างนิยมเชื่อว่าการเมืองระหว่างประเทศถูกชี้้นำจากความคิดเชิงอัตวิสัยร่วม ปทัสถาน และค่านิยมที่ตัวแสดงยึดถือ การที่สำนักประกอบสร้างนิยมเน้นไปที่อัตวิสัยร่วมของความรู้ เพราะให้ความสนใจกับลักษณะทางสังคมของมนุษย์ ส่วนบทบาทของความคิดร่วมถือเป็นโครงสร้างทางความคิด (ideational structure) ที่ผลักดันและหล่อหลอมพฤติกรรมของตัวแสดง (๒) โครงสร้างทางความคิดคือการประกอบสร้างอย่างหนึ่ง ทำให้ตัวแสดงให้คำจำกัดความใหม่เกี่ยวกับผลประโยชน์และอัตลักษณ์ของตนเอง โดยเป็นการกระทำทางสังคมในกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ ซึ่งถือว่าผลประโยชน์และอัตลักษณ์ที่แน่นอนมีเพื่อแยกจากอิทธิพลของอำนาจและสถาบันระหว่างประเทศ สำนักประกอบสร้างนิยมให้ความสนใจกับการที่โครงสร้างทางความคิดมีผลต่อการอธิบายตนเองของตัวแสดง ซึ่งเกี่ยวกับสถานะว่าพวกเขาเป็นใคร (who they are) ตลอดจนเป้าหมาย และบทบาทที่เชื่อว่าควรจะแสดงออกหรือกระทำการ และ (๓) โครงสร้างทางความคิดและตัวแสดงมีบทบาทในการสร้างและกำหนดซึ่งกันและกัน โดยโครงสร้างทางความคิดสร้างตัวแสดงทั้งในทางผลประโยชน์และอัตลักษณ์ ในอีกทางหนึ่งนั้นโครงสร้างก็ถูกผลิตและผลิตซ้ำ รวมทั้งปรับเปลี่ยนโดยปฏิบัติการทางวาทกรรมของตัวแสดง ซึ่งการมีอยู่ของโครงสร้างไม่ได้หมายความว่าตัวแสดงจะกระทำการใด

ไม่ได้ แต่โครงสร้างทำหน้าที่กำกับการตอบสนองของตัวแสดง อย่างไรก็ตาม โครงสร้างจะเกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง และตัวแสดงสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่จะนำไปสู่ความขัดแย้ง (Copeland, ๒๐๐๖)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาจะรวบรวมขึ้นจากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่นโยบายต่างประเทศ เอกสารทางการ แลกเปลี่ยน เอกสารการวิจัยที่ค้นคว้าจากหนังสือ ตำราวิชาการ บทความจากวารสารวิชาการ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ข่าวและบทความวิเคราะห์ รวมถึงรายงานข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรวบรวมจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis)

ผลการวิจัย

แนววิเคราะห์ของสำนักประกอบสร้างนิยมเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของอัตลักษณ์และผลประโยชน์ภายใต้สภาวะอนาธิปไตยสามารถเกิดขึ้นในวิวัฒนาการของความร่วมมือระหว่างรัฐต่าง ๆ เช่นเดียวกับผลการวิจัยในครั้งใหม่ที่พบว่าอัตลักษณ์ทางความร่วมมือระหว่างประเทศของไต้หวัน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของไต้หวันในทางเศรษฐกิจและผลประโยชน์ของการเปลี่ยนแปลงด้านอัตลักษณ์ดังกล่าวมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างไต้หวันกับไทย และบางประเทศในอาเซียนในด้านการลงทุนและการค้าซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

๑. การเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ของไต้หวัน

การที่รัฐจะร่วมมือกันเกิดจากความเชื่อที่ว่าผลประโยชน์ของรัฐจะบรรลุผลสำเร็จสูงสุดโดยผ่านความร่วมมือกับรัฐอื่น ๆ ในรูปของสถาบันที่มีโครงสร้างที่แน่นอน ขณะเดียวกันยังมีสมาชิก กฎระเบียบ เป้าหมาย ขั้นตอนการดำเนินงาน และบรรทัดฐานที่ชัดเจน อีกทั้งยังมีความคิดว่าความร่วมมือระหว่างประเทศจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบตลาดระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกันสถาบันที่เกิดขึ้นได้ช่วยผลักดันระบบตลาดเสรีให้มีบทบาทในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศส่งเสริมให้มีการเจรจาของรัฐ ทำให้เกิดการประนีประนอมโดยแต่ละฝ่ายยอมปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันจัดทำขึ้น (Caporaso & Madeira, ๒๐๑๒, pp. ๑๐๑-๑๐๒)

โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ระบบตลาดเสรี และค่านิยมประชาธิปไตยในระดับการเมืองระหว่างประเทศ ต่างมีบทบาทผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในประเทศไต้หวัน กล่าวคือการเริ่มต้นพัฒนาเศรษฐกิจของไต้หวันเกิดขึ้นในยุคที่ถูกปกครองโดยรัฐบาลอำนาจนิยมของก๊กมินตั๋ง

(Kuomintang: KMT) ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของไต้หวันในยุคแรกๆ มีลักษณะที่สำคัญ รัฐเป็นผู้นำหรือเป็นฝ่ายกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ เห็นได้อย่างชัดเจนว่าในทศวรรษ ๑๙๕๐ และทศวรรษ ๑๙๖๐ รัฐบาลอำนาจนิยมของ KMT ได้ผูกขาดการตัดสินใจในระดับนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยได้รับความช่วยเหลือในการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและเงินทุนมหาศาลจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาต่อมา รัฐบาลไต้หวันได้ส่งเสริมการลงทุนของรัฐวิสาหกิจและภาคเอกชนภายในประเทศ ขณะที่ปัจจัยแวดล้อมทางการเมืองระหว่างประเทศ เช่น แนวคิดการเปิดเสรีการลงทุน (investment liberalization) มีอิทธิพลต่อนโยบายเปิดรับการลงทุนโดยตรงต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนของบริษัทญี่ปุ่นและสหรัฐฯ โดยรัฐบาล KMT ได้จัดตั้งเขตอุตสาหกรรมส่งออก (Export Processing Zones: EPZs) ซึ่งสำเร็จเป็นรูปธรรมในเมืองเกาสงเมื่อปี ๑๙๖๖ ต่อมาก็มีการจัดตั้งที่เมืองไถจง และนานซื่อ (Nantze) (Hoesel, ๑๙๙๙, p. ๕๔)

ในช่วงทศวรรษ ๑๙๘๐ และทศวรรษ ๑๙๙๐ ไต้หวันยังคงรักษาการเติบโตทางเศรษฐกิจเอาไว้ได้ แม้ว่าเป็นยุคที่ไต้หวันมีการเปลี่ยนผ่านจากระบอบอำนาจนิยมมาสู่ระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย นอกจากนี้ความเป็นประชาธิปไตยยังส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ เนื่องจากทำให้เกิดการกระจายอำนาจการตัดสินใจในเรื่องเศรษฐกิจไปสู่ภาคส่วนต่างๆ แทนที่จะผูกขาดอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ภาครัฐแบบที่เคยเป็นมา ขณะที่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของไต้หวันได้ทำให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์รูปแบบต่าง ๆ ขึ้นในภาคการเมืองภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมกับรัฐบาลทั้งในการตัดสินใจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ (Wong, ๒๐๑๖, p. ๒๑๑; Zheng, ๒๐๑๓, pp. ๑๖๐, ๑๖๒) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการจัดตั้งพรรคการเมืองฝ่ายค้านคือ “พรรคประชาธิปไตยก้าวหน้า” (Democratic Progressive Party: DPP) ในปี ๑๙๘๖ และการยกเลิกกฎอัยการศึกในปี ๑๙๘๗ ทำให้กลุ่มผลประโยชน์ในภาคส่วนต่าง ๆ สามารถเคลื่อนไหวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นอิสระกว่าในอดีต รวมทั้งกระบวนการประชาธิปไตยได้นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงของการผูกขาดผลประโยชน์ที่มีอยู่เดิม เนื่องจากตัวแทนของพรรคฝ่ายค้านที่เป็นคนไต้หวันโดยกำเนิดเป็นจำนวนมาก ได้เข้าไปมีบทบาทในกระบวนการกำหนดนโยบายในสมัชชากฎหมายนิติบัญญัติ (Legislative Yuan) และสามารถช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากนักการเมืองรุ่นเก่าที่เคยอพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ได้ ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าในขณะที่มีการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย ก็มีการเปลี่ยนแปลงของผู้ตัดสินใจทางนโยบายด้วยการแข่งขันในการเลือกตั้งและพรรคการเมืองเริ่มมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางนโยบาย อำนาจถูกเปลี่ยนมือจากกลุ่มเดิม ๆ จากหน่วยงานชำนาญการ (technocratic agencies) ไปสู่ผู้ที่มาจากการเลือกตั้งในระดับสถาบันนั้น การเมืองแบบประชาธิปไตยทำให้มีระบบตรวจสอบรัฐบาลได้อย่างเข้มแข็ง มีการกระจายอำนาจในโครงสร้างการตัดสินใจทางนโยบายเศรษฐกิจมากขึ้น และการแทรกแซงของรัฐเริ่มไปในทางเดียวกับพลังของเศรษฐกิจระบบตลาด (Zheng, ๒๐๑๓, pp. ๑๖๒, ๑๗๕-๑๗๖)

ในทางเศรษฐกิจนั้น การที่ไต้หวันได้รับอิทธิพลจากเศรษฐกิจระบบตลาดในยุคการค้าเสรีมากขึ้นทำให้ในปี ๑๙๘๔ รัฐบาลไต้หวันได้ประกาศหลักการ ๓ ข้อ สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายพื้นฐานของประเทศ คือ “การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจ” (economic liberalization) “การทำให้เป็นนานาชาติ” (internationalization) และ “การสร้างสถาบัน (institutionalization)” การลดบทบาทของภาครัฐและเปิดเสรี

ทางเศรษฐกิจมากขึ้นมีความจำเป็นต่อการดำเนินนโยบายทางการค้า การลงทุน และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตที่ริเริ่มมาตั้งแต่ปี ๑๙๘๐ ซึ่งรัฐบาลได้มีนโยบายให้ความสำคัญกับการส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง (high technology) และการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) อย่างจริงจัง (Zheng, ๒๐๑๓, pp. ๑๗๘-๑๗๙)

ในยุคที่ต้องเผชิญกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ ได้หันได้ปรับตัวอย่างมากเพื่อสร้างความสมดุลในการรักษาเป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจกับการพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยและการบริหารปกครอง (governance) ของประเทศ (Leng, ๒๐๑๖, p. ๒๓๓) สำหรับการเปลี่ยนภาคการผลิตของประเทศจากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นไปสู่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง รัฐบาลได้หันได้ออกมาตรการสนับสนุนผู้ประกอบการในการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ตัวอย่างคือมาตรการส่งเสริมธุรกิจร่วมลงทุน (venture capital) โดยสนับสนุนให้นักธุรกิจชาวไต้หวันร่วมลงทุนกับนักธุรกิจต่างชาติที่มีเทคโนโลยีสูงเพื่อเรียนรู้และต่อยอดเทคโนโลยีต่างๆ ภายใต้แรงจูงใจจากมาตรการทางภาษี (ร้อยละ ๒๐ ของมูลค่าเงินร่วมลงทุน) ขณะเดียวกันรัฐบาลไต้หวันได้ร่วมทุนกับบริษัท “Phillips Electronics” และนักลงทุนเอกชนในการก่อตั้ง “Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC)” ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านการผลิตแผงวงจรไฟฟ้าของโลก (“ไต้หวันกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมไฮเทค,” ๒๕๕๘)

นอกจากนี้รัฐบาลไต้หวันยังได้จัดตั้งสถาบันเพื่อเป็นศูนย์กลางในการวิจัยและพัฒนา (research and development) และมีการก่อตั้งศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ ซึ่งเน้นการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ “Silicon Valley” ของสหรัฐฯ เป็นต้นแบบ ในปัจจุบันมีทั้งหมด ๓ แห่ง ได้แก่ (๑) Hsinchu Science Park (HSP) ก่อตั้งเมื่อปี ๑๙๘๐ มีเนื้อที่รวมประมาณ ๑,๔๐๐ เฮกตาร์ (๑๔ ตารางกิโลเมตร) (๒) Southern Taiwan Science Park (STSP) ก่อตั้งเมื่อปี ๑๙๙๓ มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๖๑๓ เฮกตาร์ (๑๖.๑๓ ตารางกิโลเมตร) และ (๓) Central Taiwan Science Park (CTSP) ก่อตั้งเมื่อปี ๒๐๐๓ มีเนื้อที่ประมาณ ๑,๔๘๖ เฮกตาร์ (๑๔.๘๖ ตารางกิโลเมตร) (Hsinchu Science Park Bureau, ๒๐๑๙; Kung, Ottavia & Lin, ๒๐๑๔)

ขณะที่ในปี ๒๐๑๖ การส่งออกของศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ทั้ง ๓ แห่ง มีมูลค่ารวมกว่า ๒.๓๗ ล้านล้านดอลลาร์ไต้หวัน เติบโตขึ้นถึงร้อยละ ๒.๙ เฉพาะในส่วนของการส่งออกชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์มีมูลค่ากว่า ๑.๕ ล้านล้านดอลลาร์ไต้หวัน เติบโตขึ้นร้อยละ ๙.๙ เป็นสถิติสูงสุดเท่าที่เคยมีมา และศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ทั้ง ๓ แห่ง มีพนักงานจำนวนรวมทั้งสิ้น ๒๖๙,๐๔๑ ราย ซึ่งเป็นจำนวนที่มากที่สุดเท่าที่เคยมีมา ส่วนข้อมูลในเดือนมีนาคม ๒๐๑๗ ระบุว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำรายได้ให้แก่ศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์ไต้หวันมากที่สุด คือ เครื่องจักรที่มีประสิทธิภาพด้านความแม่นยำ (precision machinery) เติบโตอัตราร้อยละ ๑๙.๓๒ ต่อปี อุตสาหกรรมเทคโนโลยีชีวภาพ (biotechnology industry) เติบโตอัตราร้อยละ ๑๕.๒๕ ต่อปี และแผงวงจรไฟฟ้า (integrated circuit: IC) เติบโตอัตราร้อยละ ๘.๖๗ ต่อปี (“ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ช่วยทุบสถิติการส่งออก,” ๒๕๖๐) ในปัจจุบันการส่งออกสินค้าเทคโนโลยีขั้นสูงยังคิดเป็นสัดส่วนเกือบร้อยละ ๖๐ ของมูลค่าส่งออกรวมหรือคิดเป็นมูลค่าราว ๑๗๗,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ถือว่ามีมูลค่าสูงเป็นอันดับ ๔ ของโลกรองจากสหรัฐฯ

เยอรมนี และจีน (“ไต้หวันกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมไฮเทค,” ๒๕๕๘)

การปรับเปลี่ยนโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมมีความสำคัญอย่างมากต่อการรับมือกับโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ นับตั้งแต่ปี ๒๐๐๐ รัฐบาล KMT โดยประธานาธิบดีหม่าอิงจิว มีนโยบายส่งเสริม “อุตสาหกรรมคุณภาพสูง” ซึ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตที่ก้าวหน้า รวมทั้งอุตสาหกรรมสีเขียวและวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีชีวภาพ (biotech) พลังงานสีเขียว (green energy) การแพทย์และการดูแลสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ (organic farming) การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (eco-tourism) และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม โดยรัฐบาลประเมินว่าภาคการผลิตดังกล่าวมีมูลค่าทางการค้าในขณะนั้นอยู่ร้อยละ ๔๗.๒ ของมูลค่าการค้าทั้งหมด และมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๖๓.๑๓ ในปี ๒๐๒๐ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยอาศัยความตกลงการค้าเสรีกับประเทศต่าง ๆ (Leng, ๒๐๑๖, p. ๒๓๕)

มีการริเริ่มโครงการอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ (Cultural and Creative Industries: CCI) โดยใช้พลังทางสังคมของไต้หวันที่เป็นพหุสังคมและเป็นประชาธิปไตย เพื่อขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมที่เน้นการบริการ (service-oriented industry) ในปี ๒๐๐๒ โครงการนี้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาแห่งชาติที่เรียกว่า “Challenge ๒๐๐๘” ต่อมาในปี ๒๐๐๙ รัฐบาล KMT ได้ดำเนินโครงการ “Creative Taiwan” ฉบับใหม่ที่มีเป้าหมายจะปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของไต้หวันให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ของเอเชีย-แปซิฟิก โดยมุ่งเน้นการทำตลาดในและต่างประเทศให้สินค้าทางวัฒนธรรมของไต้หวัน และมีการผ่านกฎหมายการพัฒนาอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ (Cultural and Creative Industry Development Law) ปี ๒๐๑๐ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของประชาชนในการพัฒนาอุตสาหกรรมดังกล่าวนี้ โดยการเพิ่มศักยภาพด้านศิลปะของชาวไต้หวันและการขยายพื้นที่สาธารณะในสังคม และในปี ๒๐๑๒ มีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม (Ministry of Culture: MOC) เพื่อผลักดันนโยบายด้านวัฒนธรรม ได้แก่ (๑) ขับเคลื่อนสิทธิทางวัฒนธรรมของพลเมืองให้บรรลุผล (๒) สร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางศิลปะ (๓) สร้างและรักษาค่านิยมทางวัฒนธรรม และ (๔) ยกกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ (Leng, ๒๐๑๖, pp. ๒๔๑-๒๔๒) นอกจากนี้ในปี ๒๐๑๒ รัฐบาลไต้หวันโดยสภาบริหาร (executive yuan) ได้ประกาศแผนเพิ่มประสิทธิภาพเศรษฐกิจ (Economic Power-Up Plan: EPUP) มีสาระสำคัญที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพในอุตสาหกรรมการผลิต ๕ ด้าน ได้แก่ (๑) อุตสาหกรรมด้านนวัตกรรมสร้างสรรค์และหลากหลาย (๒) พัฒนาตลาดส่งออกใหม่ ๆ (๓) อุตสาหกรรมเกษตรที่มีศักยภาพ (๔) กระตุ้นการลงทุนกิจการก่อสร้างสาธารณะ และ (๕) เพิ่มประสิทธิภาพภาครัฐ (Leng, ๒๐๑๖, p. ๒๓๕)

ในปัจจุบันถือว่ากรุงไทเปของไต้หวันได้รับการยอมรับในฐานะเป็นศูนย์กลางของการดำเนินธุรกิจ “startup” ที่สำคัญแห่งหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย - แปซิฟิก และเป็นตัวเลือกอันดับต้นๆ ของนักธุรกิจที่สนใจเข้าร่วมลงทุนในอุตสาหกรรมด้านนี้ (Startup Genome, ๒๐๑๙) การริเริ่มที่ชัดเจนเกิดขึ้นในปี ๒๐๑๓ ที่มีโครงการ “HeadStart Taiwan” เพื่อช่วยเหลือธุรกิจ “startup” ในบริบทการค้ายุคโลกาภิวัตน์ โดยมีเครื่องมือและยุทธศาสตร์ทางนโยบาย ๓ ประการ ดังนี้ (Leng, ๒๐๑๖, pp. ๒๓๖-๒๓๗)

(๑) การผ่อนคลายนโยบาย (deregulation) เพื่อเพิ่มความสามารถในการค้าระหว่างประเทศ โดยการลดกฎระเบียบภายในประเทศที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจ “startup” ตลอดจนการแก้ไขและเพิ่มเติมกฎระเบียบในการทำธุรกิจของบริษัทในภาคธุรกิจนี้

(๒) การสร้างเขตอุตสาหกรรมของกลุ่มผู้ประกอบการ (entrepreneurial clustering zones) เขตอุตสาหกรรมแห่งแรกคือสนามฟุตบอลเดิมแห่งหนึ่งในไทเป ซึ่งมีขนาดพื้นที่ประมาณ ๙,๙๑๕ ตารางเมตร ในลักษณะเดียวกับการสร้าง “entrepreneurial eco-park” ของสิงคโปร์ โดยไต้หวันมีแผนให้บริษัทเอกชนหรือองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรเข้าบริหารพื้นที่แห่งนี้ ในการนี้ยังได้ดำเนินมาตรการผ่อนคลายนโยบายด้านการลงทุนจากต่างประเทศ และส่งเสริม “talent circulations” ตลอดจนใช้กองทุนพัฒนาแห่งชาติ (National Development Fund) สนับสนุนผู้ประกอบการรายใหม่ และดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศผ่านมาตรการแบ่งปันผลกำไรอีกด้วย

(๓) การส่งเสริมหุ้นส่วนระหว่างประเทศ กองทุนพัฒนาแห่งชาติจะร่วมมือกับผู้ประกอบการท้องถิ่นและนักลงทุนร่วมจากต่างประเทศเพื่อจัดตั้งกองทุนสนับสนุนธุรกิจ “startup” ของคนไต้หวัน จำนวน ๕ กองทุน แต่ละกองทุนจะมีเงินประมาณ ๑๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งกองทุนพัฒนาแห่งชาติจะลงทุนในสัดส่วนร้อยละ ๓๐ ถึง ๔๐ ของแต่ละกองทุน ส่วนที่เหลือจะเปิดโอกาสให้หุ้นส่วนเข้ามาร่วมลงทุน เพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากผลกำไรที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

๒. ความร่วมมือด้านการลงทุนระหว่างไต้หวันกับไทยและบางประเทศในอาเซียน

ความร่วมมือทางการลงทุนที่มีมากขึ้นทำให้มีการก่อตั้งสมาคมการค้าไทย – ไต้หวัน (Thai – Taiwan Business Association: TTBA) ขึ้นเมื่อปี ๑๙๘๘ โดยสมาคมนี้เกิดจากการริเริ่มของฝ่ายไต้หวันที่ต้องการใช้กลไกความร่วมมือในภาคเอกชนเพื่อดูแลสิทธิประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนของนักธุรกิจชาวไต้หวัน (สมาคมการค้าไทย-ไต้หวัน, ๒๕๕๗) และในปีเดียวกันไทยเป็นประเทศที่มีมูลค่าการลงทุนจากไต้หวันมากเป็นอันดับหนึ่ง (ของบรรดาประเทศในอาเซียนรวมถึงฮ่องกง) และมูลค่าการลงทุนของไต้หวันยังมีมูลค่าสูงเป็นอันดับที่สองของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ เนื่องจากไทยมีอัตราค่าแรงต่ำจึงจูงใจให้นักลงทุนไต้หวันเข้ามาลงทุนในกิจการต่างๆ เช่น สิ่งทอ และเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนในปี ๑๙๘๙ และปี ๑๙๙๐ ไต้หวันยังสนใจลงทุนในไทยมากเป็นลำดับสองรองจากการลงทุนของไต้หวันในมาเลเซีย ส่วนในปี ๑๙๙๓ การลงทุนของไต้หวันอยู่ในอันดับที่สี่ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในไทย รองลงมาจากญี่ปุ่น ฮ่องกง และสหรัฐฯ ขณะที่การลงทุนของไต้หวันอยู่ในอันดับที่หนึ่งของเวียดนาม เป็นอันดับที่สองในมาเลเซีย (รองจากญี่ปุ่น) เป็นอันดับที่สามในอินโดนีเซีย (รองจากญี่ปุ่นและฮ่องกง) เป็นอันดับที่ห้าในฟิลิปปินส์ (รองจากญี่ปุ่น สหรัฐฯ ฮ่องกง และสหราชอาณาจักร) และเป็นอันดับที่สิบสามในสิงคโปร์ (Buszynski, ๒๐๐๗; Jing, ๒๐๑๖, p. ๔๘)

การที่ไต้หวันมองว่าปัญหาการพึ่งพาเงินในทางเศรษฐกิจทั้งในด้านการตลาดและการลงทุนในจีนมากเกินไป เป็นสาเหตุให้อุตสาหกรรมการผลิตในประเทศถดถอยลงและอาจนำไปสู่ปัญหาความมั่นคงของ

ได้หวั่นในอนาคต ทำให้ได้หวั่นปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจในสองด้านคือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการลงทุนในประเทศเพื่อดึงดูดการลงทุนกลับมาจากจีน และการขยายตลาดและการลงทุนมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนในปี ๑๙๙๔ เมื่อประธานาธิบดีหลี่เติงฮุย ได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญคือ “นโยบายมุ่งใต้” (Matsumura, ๒๐๑๙)

นโยบายมุ่งใต้ในระยะแรกหรืออาจเรียกว่า “นโยบายมุ่งใต้ ๑.๑” ของประธานาธิบดีหลี่เติงฮุยในช่วงระหว่างปี ๑๙๙๔ ถึงปี ๑๙๙๖ ยุทธศาสตร์ของนโยบายมุ่งใต้คือการกระชับความร่วมมือทางการลงทุนและทางการค้ากับประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มากขึ้น โดยรัฐบาลได้หวั่นได้ปล่อยกู้ดอกเบียต่ำและให้กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจโพ้นทะเลหรือ Overseas Economic Cooperation Funds (OECF) สนับสนุนทางการเงินแก่ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม ในโครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น นิคมอุตสาหกรรม และเขตอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก (export-processing zones) ที่สอดคล้องกับความต้องการของนักลงทุนชาวไต้หวัน โดยให้ความสำคัญกับประเทศในอาเซียนที่มีอาณาเขตติดทะเล ได้แก่ ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย และเวียดนาม นอกจากนี้มีวัตถุประสงค์หลักคือรัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือบริษัทในการโยกย้ายโรงงานผลิตจากจีนเพื่อไปลงทุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และขยายโอกาสการจ้างงานในประเทศที่รับการลงทุน (host country) โดยบูรณาการทรัพยากรต่าง ๆ ของทั้งประเทศที่รับการลงทุนและไต้หวันเพื่อประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้ได้รับผลประโยชน์จากเขตการค้าเสรีอาเซียนได้อย่างเต็มที่ และเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศให้กระชับแน่นมากขึ้น ซึ่งวิธีการนี้จะส่งผลต่อสถานะของไต้หวันที่ปรากฏอยู่ในสถาปัตยกรรมความมั่นคงในระดับภูมิภาคอีกด้วย (Ngeow, ๒๐๑๗, p. ๑๐๒; Tian, ๒๐๐๖, p. ๗๐)

ในเดือนพฤษภาคม ๑๙๙๗ ประธานาธิบดีหลี่เติงฮุย ได้ริเริ่มนโยบายมุ่งใต้ระยะต่อมาหรือ “นโยบายมุ่งใต้ ๑.๒” ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๙๘ กระทรวงเศรษฐกิจไต้หวันประกาศ “แนวทางว่าด้วยการสร้างความเข้มแข็งให้กับการดำเนินงานทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์” ซึ่งเท่ากับเป็นการประกาศนโยบายมุ่งใต้ ๑.๒ อย่างเป็นทางการ (Ngeow, ๒๐๑๗, p. ๑๐๔) แต่ผลกระทบจาก “วิกฤติเศรษฐกิจต้มยำกุ้ง” ในปี ๑๙๙๗ และปี ๑๙๙๘ ซึ่งเริ่มเกิดขึ้นในไทยก่อนลุกลามไปในภูมิภาค และได้สร้างผลกระทบต่อการลงทุนภายในภูมิภาคอย่างหนัก กล่าวเฉพาะในไทยจะเห็นว่าจากในปี ๑๙๙๖ มีมูลค่า ๗๑.๔๑ ล้านเหรียญสหรัฐ และมีมูลค่าลดลงในปี ๑๙๙๗ นอกจากนั้น การลงทุนของไต้หวันในมาเลเซีย อินโดนีเซีย และเวียดนามก็ลดลงเช่นกัน เว้นแต่ในสิงคโปร์ที่มีเพิ่มขึ้น แต่ก็เทียบไม่ได้กับการลงทุนของไต้หวันในจีนที่มีอัตราเพิ่มขึ้นมากกว่าสามเท่าในปีเดียวกัน เห็นได้อย่างชัดเจนว่าไทยและประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนี้ต้องเผชิญกับคู่แข่งที่สำคัญคือจีน ซึ่งมีศักยภาพในการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศเหนือกว่ากลุ่มประเทศอาเซียนมาตั้งแต่ปี ๑๙๙๓ ขณะที่คณะกรรมการการลงทุนแห่งกระทรวงการเศรษฐกิจของไต้หวันระบุข้อมูลในปี ๑๙๙๗ ว่าประมาณร้อยละ ๖๐ ของการลงทุนในต่างประเทศของไต้หวันเข้าไปลงทุนที่จีน มีเพียงร้อยละ ๙ เท่านั้นที่เข้ามาลงทุนในอาเซียน (Jing, ๒๐๑๖, p. ๕๕)

ในเดือนตุลาคม ๒๐๐๒ ประธานาธิบดีเฉินสุยเปี่ยน ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศเมื่อปี ๒๐๐๐ ได้ริเริ่มนโยบายมุ่งใต้ในระยะต่อมา (นโยบายมุ่งใต้ ๒.๐) รัฐบาลได้เริ่มแผนปฏิบัติการในการส่งเสริมการลงทุนของนักธุรกิจไต้หวันในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น โดยมุ่งเป้าไปที่ ๖ ประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับหนึ่งแล้ว ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม (Ngeow, ๒๐๑๗, pp. ๑๐๖-๑๐๗) ดัชนีการลงทุนโดยตรงของไต้หวันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากปี ๒๐๐๒ ถึงปี ๒๐๐๗ แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่เป็นการลงทุนในสิงคโปร์เป็นมูลค่า ๒,๙๗๒.๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ รองลงมาคือไทยมีมูลค่า ๘๗๗.๘๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และเวียดนามเป็นอันดับที่สามซึ่งมีมูลค่า ๖๓๔.๖๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Cross-Strait Economic Statistics Monthly (No. ๑๒๔, ๑๓๖, ๑๔๖, ๑๕๗, ๑๖๙, ๑๘๑), Mainland Affairs Council, (๒๐๐๒-๒๐๐๗))

ในสมัยประธานาธิบดีหม่าอิงจิวไม่มีการสานต่อนโยบายมุ่งใต้อย่างชัดเจน แต่มีการเสนอกรอบความร่วมมือที่เรียกว่า “๑๐ บวก ๓ บวก ๑” ซึ่งให้ความสำคัญกับ ๑๐ ประเทศสมาชิกอาเซียน บวกอีก ๓ ประเทศคือ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ และบวกไต้หวันอีก ๑ ประเทศ โดยหวังว่านโยบายนี้จะทำให้ไต้หวันมีบทบาทในความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคในเอเชียแปซิฟิก ภายใต้นโยบายนี้มีการเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับอาเซียนที่ชัดเจน เช่น การเพิ่มการลงทุนโดยตรงในเวียดนามมากขึ้นในปี ๒๐๐๘ และที่สำคัญคือการลงนามใน “ความตกลงระหว่างสิงคโปร์กับดินแดนศุลกากรอิสระของไต้หวัน เฝิงหู จินเหมิน และหม่าจู่ ว่าด้วยการเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ” (Agreement between Singapore and the Separate Customs Territory of Taiwan, Penghu, Kinmen and Matsu on Economic Partnership: ASTEP) ในปี ๒๐๑๓ ซึ่งเป็นข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างไต้หวันและสิงคโปร์ ลงนามโดยผู้แทนการค้าของสิงคโปร์ประจำไต้หวัน และตัวแทนไต้หวันประจำสิงคโปร์แทนที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ระดับรัฐมนตรีของทั้งสองฝ่าย ต่อมารัฐบาลของประธานาธิบดีหม่าอิงจิวได้พยายามผลักดันความตกลงที่คล้ายกันนี้กับประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ (Ngeow, ๒๐๑๗, pp. ๑๑๑-๑๑๒)

ต่อมาประธานาธิบดีไช่อิงเหวิน นำ DPP ได้รับชัยชนะเหนือ KMT ในการเลือกตั้งประธานาธิบดีเมื่อเดือนพฤษภาคม ๒๐๑๖ ในอีกสามเดือนต่อมา (สิงหาคม ๒๐๑๖) ก็ได้นำแนวนโยบายที่ให้ความสำคัญกับภูมิภาคในทางใต้ของไต้หวันซึ่งใช้ตอนการรณรงค์หาเสียงมากำหนดเป็น “นโยบายมุ่งใต้ใหม่” (New Southbound Policy) หรืออาจเรียกว่า “นโยบายมุ่งใต้ ๓.๐” (GSP ๓.๐) (Marston & Bush, ๒๐๑๘; Ngeow, ๒๐๑๗, p. ๑๑๖) โดยประธานาธิบดีไช่อิงเหวินให้ความเห็นชอบกับ “แนวทางนโยบายมุ่งใต้ใหม่” ที่กำหนดเป้าหมายของนโยบายมุ่งใต้ใหม่ไว้ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว รวมทั้งกำหนดหลักการดำเนินงานสำหรับการนำนโยบายไปปฏิบัติและทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมนโยบายมุ่งใต้ใหม่ โดยแบ่งเป้าหมายออกเป็น ๓ ระยะดังนี้ (Huang, ๒๐๑๘, p. ๕๓; Ngeow, ๒๐๑๗, p. ๑๑๗)

เป้าหมายระยะสั้นถึงระยะกลางได้แก่ ๑) ผสมผสานปัจจัยต่าง ๆ เพื่อดำเนินการซึ่งได้แก่เจตนารมณ์ของชาติ การให้สิ่งจูงใจผ่านทางนโยบายและโอกาสทางธุรกิจเพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

ด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว วัฒนธรรมและทักษะ/ความสามารถในด้านพิเศษ ๒) ส่งเสริมตัวแบบใหม่เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (New Model for Economic Development) โดยรัฐบาลจะผลักดันภาคอุตสาหกรรม โดยให้นำยุทธศาสตร์มุ่งลงใต้ใหม่มาอยู่ในแผนการดำเนินธุรกิจ ๓) ให้การศึกษาโดยเฉพาะการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมนโยบายมุ่งใต้ใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น และ ๔) เพิ่มการเจรจาและการประชุมในระดับพหุภาคีและทวิภาคีเพื่อยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและแก้ไขข้อพิพาทและความขัดแย้ง

เป้าหมายระยะยาว ได้แก่ ๑) ส่งเสริมความเชื่อมโยงระหว่างไต้หวันกับชาติสมาชิกอาเซียนและเอเชียใต้ รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลียในด้านความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวัฒนธรรม ตลอดจนแบ่งปันทรัพยากร ความรู้/ทักษะต่าง ๆ นอกจากนี้ยังสร้างสรรค์รูปแบบความร่วมมือใหม่ๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ร่วมกัน และจัดตั้ง “ประชาคมเศรษฐกิจที่มีความสำคัญร่วมกัน” (sense of economic community) และ ๒) จัดตั้งกลไกสำหรับการประชุมและการเจรจาในด้านต่าง ๆ และสร้างฉันทามติสำหรับความร่วมมือกับชาติสมาชิกอาเซียนและเอเชียใต้ รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย รวมถึงแก้ไขปัญหาและความขัดแย้งอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนค่อย ๆ สร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และสำนึกของความเป็นประชาคมร่วมกัน

ทั้งนี้ รัฐบาลไต้หวันได้กำหนดประเทศเป้าหมายสำหรับการดำเนินนโยบายดังกล่าวไว้ ๑๘ ประเทศ ซึ่งได้แก่ สิงคโปร์ ไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย เวียดนาม ลาว เมียนมา กัมพูชา และบรูไนซึ่งอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และอินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ ศรีลังกา เนปาล และภูฏานซึ่งอยู่ในเอเชียใต้ รวมถึงนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย (Huang, ๒๐๑๘, p. ๕๔) โดยจะเริ่มสร้างความร่วมมือกับ ๖ ประเทศเป็นการนำร่อง ได้แก่ ไทย เวียดนาม ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย อินโดนีเซียและอินเดีย ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ๑) ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน เน้นการสร้างความร่วมมือในภาคอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการค้า บูรณาการระบบโครงสร้างพื้นฐานและให้การสนับสนุนทางการเงิน ๒) การแลกเปลี่ยนและพัฒนาบุคลากร ๓) การแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความรู้ และ ๔) การเสริมสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสถาบัน หน่วยงานต่าง ๆ และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานต่างประเทศ (Huang, ๒๐๑๘, p. ๕๖; Ngeow, ๒๐๑๗, p. ๑๑๗)

ภายใต้นโยบายมุ่งใต้ใหม่ การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของไต้หวันในไทย ยังมีความสำคัญในการผลักดันให้ความร่วมมือด้านการลงทุนของทั้งสองฝ่ายดำเนินไปอย่างกระชับแน่นได้ ดังที่สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย ระบุว่าจนถึงเดือนธันวาคม ๒๐๑๘ มูลค่าสะสมที่ผู้ประกอบการของไต้หวันเข้ามาลงทุนในประเทศไทยอยู่ที่ ๑๔,๕๙๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ถือเป็นนักลงทุนชาวต่างชาติอันดับที่ ๓ รองจากญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ตามลำดับ มีจำนวนการลงทุนสะสมทั้งสิ้น ๒,๔๑๗ โครงการ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ประกอบการของไต้หวันที่มาลงทุนในไทยส่วนมากเป็นธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก โดยอุตสาหกรรมหลักที่เข้ามาลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์และกระดาษ อุตสาหกรรมโลหะและเครื่องจักร แผงวงจร พลังงานแสงอาทิตย์ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเหมืองแร่

อุตสาหกรรมเซรามิก อุตสาหกรรมสินค้าเกษตรแปรรูป และอุตสาหกรรมบริการ เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, กันยายน ๒๐๑๙, น. ๑) อีกทั้งเมื่อพิจารณามูลค่าการลงทุนที่ผ่านการอนุมัติของคณะกรรมการกิจการแผ่นดินใหญ่ (Mainland Affairs Council, ๒๐๑๖-๒๐๑๙) ของไต้หวัน พบว่าตั้งแต่ปี ๒๐๑๖ จนถึงปี ๒๐๑๙ ไต้หวันได้เข้ามาลงทุนในสิงคโปร์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือเวียดนามและไทย ตามลำดับ

๓. ความร่วมมือด้านการค้าระหว่างไต้หวันกับไทยและบางประเทศในอาเซียน

เมื่อไทยให้การยอมรับต่อหลักการเงินเดียวและได้ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๑๙๗๕ ทั้งสองประเทศมีความตกลงให้จัดตั้งสำนักงานประจำกรุงเทพฯ และไทเป ฝ่ายไต้หวันได้จัดตั้ง “สำนักงานผู้แทนไชน่าแอร์ไลน์” ในวันที่ ๑๐ กันยายน ๑๙๗๕ (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, ๒๕๕๙) ซึ่งมีโครงสร้างตามรูปแบบสถานทูตและทำหน้าที่ออกวีซ่าและทำธุรกรรมทางการค้า การลงทุน รวมทั้งสังคมและวัฒนธรรมที่กรุงเทพฯ ต่อไป แต่ด้วยแรงกดดันจากจีนต่อรัฐบาลไทยจึงมีข้อตกลงให้ไต้หวันจัดตั้งสำนักงานแยกออกมาภายใต้ชื่อ “สำนักงานการค้าตะวันออกไกล” (Far East Trade Office) (องอาจ เดชอิทธิรัตน์, ๒๕๕๑, น. ๑๙๒-๑๙๓) และต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย” และรัฐบาลไทยได้จัดตั้ง “สำนักงานประสานงานบริษัทการบินไทย” ขึ้นที่ไทเป ต่อมาได้เปลี่ยนเป็น “สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย ไทเป” เป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงการต่างประเทศขึ้นเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๑๙๙๒ โดยมีสถานะเป็นสถานกงสุลใหญ่ชั้นหนึ่ง โดยระบุว่า มี “เป้าหมายการดำเนินงานของสำนักงานจำกัดอยู่ที่ความสัมพันธ์ในเชิงเศรษฐกิจการค้า การลงทุน วิชาการ และวัฒนธรรม” (สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย (ไทเป), ม.ป.ป.) แม้ว่าโดยพฤตินัยแล้วสำนักงานของทั้งสองประเทศ มีบทบาทเดียวกับสถานทูตหรือสถานกงสุลทั่วไป แต่ในทางนิตินัยจะกล่าวถึงเฉพาะความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นการสร้างอัตลักษณ์ทางความร่วมมือด้านเศรษฐกิจเพื่อทดแทนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เคยมีอยู่แต่เดิม

สำหรับสถิติการค้าระหว่างไต้หวันกับไทยจะนำเสนอโดยแบ่งออกเป็น ๒ ช่วงกล่าวคือ ช่วงแรกระหว่างปี ๑๙๙๒ - ๒๐๐๗ และช่วงที่สองระหว่างปี ๒๐๐๘ - ๒๐๑๘ โดยจะเห็นได้ว่ามูลค่าการค้าของไต้หวันกับไทยมีการขยายตัวมาโดยลำดับ นับจากปี ๑๙๙๒ การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่าเพิ่มขึ้นและขยายตัวมากกว่า ๒,๐๐๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ๑๙๙๓ และปี ๑๙๙๔ ส่วนในปี ๑๙๙๕ การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่าถึง ๓,๐๗๑.๗๓ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ก่อนที่จะลดลงในช่วงที่ไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี ๑๙๙๗ และปี ๑๙๙๘ มีมูลค่าเหลือ ๒,๕๖๒.๑๑ ล้านดอลลาร์สหรัฐ และ ๒,๐๐๕.๖๗ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ตามลำดับ ก่อนที่การส่งออกของไต้หวันมาไทยจะฟื้นตัวขึ้นในปีถัดมา โดยการส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ามากกว่าการนำเข้าในทุกปี ยกเว้นในปี ๑๙๙๙ และปี ๒๐๐๐ ที่การนำเข้าของไต้หวันจากไทยมีมูลค่าเกินกว่าการส่งออกของไต้หวันมาไทย ยิ่งไปกว่านั้นจากปี ๒๐๐๐ ถึงปี ๒๐๐๗ การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ารวม ๒๗,๐๓๖.๔๙ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่การส่งออกของไทยมีมูลค่ารวม ๒๒,๒๘๑.๓๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับไต้หวันเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ารวม ๔,๗๕๕.๑๙ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Trade Statistics Database, Department of Statistics,

Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), (n.d.)

วิกฤติเศรษฐกิจโลกในปี ๒๐๐๘ และปี ๒๐๐๙ ทำให้ได้หันต้องประสบกับภาวะเศรษฐกิจถดถอยรุนแรงที่สุดในรอบ ๖๐ ปี มูลค่าการค้าระหว่างไต้หวันกับอาเซียนและไทยก็ลดลงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมูลค่าการค้ารวมของไทยกับไต้หวันในปี ๒๐๐๙ ลดลงจากปีก่อนหน้าที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจคือปี ๒๐๐๗ มากถึงร้อยละ ๒๖ โดยในปี ๒๐๐๙ ไทยเป็นคู่ค้าอันดับที่ ๑๓ ของไต้หวัน ไทยเป็นตลาดส่งออกลำดับที่ ๑๑ ของไต้หวันด้วยมูลค่าการค้ารวมประมาณ ๖,๕๗๔.๕๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ไทยเป็นตลาดส่งออกลำดับที่ ๑๑ ของไต้หวัน คิดเป็นมูลค่า ๓,๘๗๓.๓๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ขณะที่ไทยเป็นแหล่งนำเข้าสำคัญอันดับที่ ๑๑ ของไต้หวัน ๒,๗๐๑.๑๔ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ครองส่วนแบ่งตลาดร้อยละ ๑.๖ โดยไต้หวันเป็นฝ่ายได้เปรียบดุลการค้าไทยคิดเป็นมูลค่า ๑,๑๗๒.๒๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐ สินค้าที่ไทยนำเข้าจากไต้หวัน ๕ อันดับแรก ได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกลและชิ้นส่วน แร่เหล็กและเหล็กเส้น เครื่องจักรไฟฟ้าและชิ้นส่วน ขณะที่สินค้าส่งออกของไทยไปไต้หวัน ๕ อันดับแรก ได้แก่ แผงวงจรไฟฟ้า อุปกรณ์ประมวลข้อมูลอัตโนมัติ เคมีภัณฑ์ น้ำตาล มันสำปะหลัง (กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, ม.ป.ป.) และจากปี ๒๐๐๘ ถึงปี ๒๐๑๕ การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ารวม ๔๕,๔๗๘.๙๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนการส่งออกของไทยมีมูลค่ารวม ๓๐,๑๖๐.๘๘ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งไต้หวันเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ารวม ๑๕,๓๑๘.๐๒ ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), (n.d.))

ความร่วมมือด้านการค้าของไต้หวันกับไทยภายใต้นโยบายมุ่งใต้ใหม่ แม้ว่าจะไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างมากนัก แต่ยังคงพบว่าการขยายตัวของการค้าระหว่างกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้ในปี ๒๐๑๘ ไทยถือเป็นคู่ค้าอันดับที่ ๑๒ ของไต้หวัน โดยประเทศคู่ค้าอันดับแรกของไต้หวันคือจีน (ร้อยละ ๒๓.๙๐) รองลงมาคือญี่ปุ่น (ร้อยละ ๑๐.๙๐) และสหภาพยุโรป (ร้อยละ ๙.๓๐) ตามลำดับ ส่วนไต้หวันเป็นประเทศคู่ค้าอันดับที่ ๑๑ ของไทย โดยประเทศคู่ค้าอันดับแรกของไทยคือจีน (ร้อยละ ๑๖.๐๐) รองลงมาคือญี่ปุ่น (ร้อยละ ๑๒.๐๐) และสหรัฐ (ร้อยละ ๘.๖๐) ตามลำดับ ขณะที่ไต้หวันเป็นตลาดส่งออกอันดับ ๑๓ ของไทย และเป็นแหล่งนำเข้าอันดับ ๗ ของไทย (กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๖๑; สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, ๒๐๑๙, น.๑; Bureau of Foreign Trade, ๒๐๑๘; Taiwan-Thailand Economic Relations. (n.d.))

นอกจากนี้ สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย อ้างอิงสถิติของศุลกากรไทยว่า ในปี ๒๐๑๘ สินค้าหลักที่ไทยนำเข้าจาก ไต้หวัน ได้แก่ วงจรไฟฟ้า ปลาแช่แข็ง พอยล์ทองแดง ยางสังเคราะห์ แพกทิง แผงวงจรปริ้นเตอร์ และพิมพ์เหล็กรีดร้อน เหล็กทรงแบนแบบเหล็กกล้าไม่เจือ เป็นต้น สินค้าหลักที่ไทยส่งออกไปยังไต้หวัน ได้แก่ แผงวงจร เครื่องปรับอากาศ เครื่องจัดการเอกสารอัตโนมัติ และชิ้นส่วนประกอบเครื่องสแกนและอ่านข้อมูลด้วยแสง พัดลมไฟฟ้า อะไหล่สำหรับปรับอุณหภูมิและความชื้น น้ำตาลอ้อย และชิ้นส่วนประกอบรถยนต์ เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย, ๒๐๑๙, น. ๑) ทั้งนี้จากการรวบรวมของสถิติการค้าของกระทรวงการคลังไต้หวัน ระบุว่าจากปี ๒๐๑๖ ถึงปี ๒๐๑๘ การส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ารวม ๑๘,๐๓๙.๔๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนการส่งออกของไทยมีมูลค่ารวม

๑๒,๗๕๖.๔๐ ล้านเหรียญสหรัฐ และได้หวั่นเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ารวม ๕,๒๘๓.๐๖ ล้านเหรียญสหรัฐ ((Trade Statistics Database, Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), (n.d.))

บทสรุป

โครงสร้างทางความคิดทางการเมืองระหว่างประเทศโดยเฉพาะในยุคหลังสงครามเย็น เปิดโอกาสให้มีการแสวงหาความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบการแบ่งขั้วทางอุดมการณ์อีกต่อไป ผสมเข้ากับอิทธิพลของลัทธิเสรีนิยมใหม่ทางเศรษฐกิจและสภาวะแวดล้อมของโลกาภิวัตน์ อีกทั้งยังมีความคิดว่าความร่วมมือระหว่างประเทศจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพของระบบตลาดระหว่างประเทศ ทำให้เกิดการขยายความร่วมมือทางการค้า การลงทุน และการเงิน ในระดับที่กว้างและลึกมากกว่าเดิม

การเปลี่ยนแปลงสู่เศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ของไต้หวันที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคสงครามเย็นจนเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ กล่าวคือ ไต้หวันให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจภาคอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกมาตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๕๐ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ บทบาทของภาครัฐลดลงและไต้หวันได้เปิดเสรีทางเศรษฐกิจมากขึ้นซึ่งมีความจำเป็นต่อการดำเนินนโยบายทางการค้า การลงทุน และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตที่ริเริ่มมาตั้งแต่ปี ๑๙๘๐ กล่าวคือการเปลี่ยนภาคการผลิตของประเทศจากอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นไปสู่อุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง และการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) อย่างจริงจัง กล่าวได้ว่าการส่งเสริมอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงของไต้หวันนับเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอุตสาหกรรมการผลิตที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งศูนย์วิจัยวิทยาศาสตร์เป็นฐานการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งออกที่สำคัญของประเทศ ยิ่งไปกว่านั้นนับตั้งแต่ปี ๒๐๐๐ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริม “อุตสาหกรรมคุณภาพสูง” ซึ่งเน้นอุตสาหกรรมการผลิตที่ก้าวหน้า รวมทั้งอุตสาหกรรมสีเขียวและวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีชีวภาพ พลังงานสีเขียว การแพทย์และการดูแลสุขภาพ เกษตรอินทรีย์ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม และที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งสำหรับนักลงทุนจากต่างประเทศที่จะมีโอกาสในการเข้าไปร่วมลงทุนในกลุ่มธุรกิจที่เป็น startup ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเติบโตต่อไปได้ดีและจะสร้างผลประโยชน์ให้กับผู้ร่วมลงทุนกับไต้หวันด้วย

สำหรับความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไต้หวันกับไทยและบางประเทศในอาเซียนนั้น การอธิบายถึงอัตลักษณ์ทางความร่วมมือของไทยกับไต้หวัน จะมุ่งเน้นอัตลักษณ์ทางความร่วมมือภายใต้บริบทของการดำเนินนโยบายมุ่งใต้ (Go South policy หรือ Southbound Policy) ของไต้หวันที่เน้นความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออาเซียนที่เริ่มต้นตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีหลี่เต็งฮุย และปัจจุบันคือความร่วมมือภายใต้นโยบายมุ่งใต้ใหม่ (New Southbound Policy) หรือที่เรียกว่า นโยบายมุ่งใต้ ๓.๐ ภายใต้การนำของประธานาธิบดีไช่อิงเหวินนับตั้งแต่ปี ๒๐๑๖ เป็นต้นมา โดยผลการศึกษาพบว่า

หลังจากที่ไทยให้การยอมรับต่อหลักการจีนเดียวและได้ยุติความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันในวันที่ ๑ กรกฎาคม ๑๙๗๕ ทั้งสองประเทศยังคงความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการไว้ทั้งในทางการลงทุนและการค้า

ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจให้เป็นความร่วมมือมาจนถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับชาติสมาชิกอาเซียนอื่น ๆ ที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางการทูตกับไต้หวันเหมือนกันแต่ได้สร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกัน ในด้านความร่วมมือด้านการลงทุนสรุปได้ว่า การริเริ่มของฝ่ายไต้หวันที่ต้องการใช้กลไกความร่วมมือในภาคเอกชนเพื่อคุณประโยชน์ประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนของนักธุรกิจชาวไต้หวัน อีกทั้งเพื่อลดปัญหาการพึ่งพาเงินในทางเศรษฐกิจมากเกินไป ทำให้ไต้หวันปรับเปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจในสองด้านคือการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางการลงทุนในประเทศ และการขยายการลงทุนมาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น ซึ่งปรากฏอย่างชัดเจนจากนโยบายมุ่งใต้และนโยบายมุ่งใต้ใหม่ ส่วนความร่วมมือด้านการค้าระหว่างไต้หวันกับไทย สรุปได้ว่า มูลค่าการค้าของไทยกับไต้หวันที่มีการขยายตัวมาโดยลำดับ ก่อนที่จะลดลงในช่วงที่ไทยประสบปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ ในปี ๑๙๙๗ และปี ๑๙๙๘ โดยการส่งออกของไต้หวันมาไทยมีมูลค่ามากกว่าการนำเข้าในทุกปี เว้นแต่ปี ๑๙๙๙ และปี ๒๐๐๐ ที่การนำเข้าของไต้หวันจากไทยมีมูลค่าเกินกว่าการส่งออกของไต้หวันมาไทย ในภาพรวม ไต้หวันเป็นฝ่ายได้ดุลการค้ากับไทย ในขณะที่ภายใต้ต้นนโยบายมุ่งใต้ใหม่ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างจากระยะก่อนหน้ามากนัก แต่การค้าระหว่างกันมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ รัฐบาลไทยควรเร่งขยายโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่เพื่อดึงดูดนักลงทุนชาวไต้หวัน และรัฐบาลไทยควรร่วมมือกับภาคอุตสาหกรรมไต้หวันในการยกระดับภาคอุตสาหกรรมไทยที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ตลอดจนส่งเสริมให้นักลงทุนไปไทยเข้าไปเป็นหุ้นส่วนร่วมลงทุนในธุรกิจ startup ของไต้หวัน ที่ได้รับการสนับสนุนอย่างมากจากรัฐบาลผ่านการจัดตั้งกองทุน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากรสำหรับทุนอุดหนุนการวิจัย จากเงินกองทุนสนับสนุนการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒

เอกสารอ้างอิง

กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ข้อมูลการค้า-การลงทุน*. สืบค้นจาก <http://www.thaibiz.net/th/market/Republic-of-Taiwan>

กระทรวงพาณิชย์. (๒๕๖๑). *การค้าไทย*. สืบค้นจาก <http://www.ops๓.moc.go.th/>

ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ช่วยทุบสถิติการส่งออกของคุณยวีวิจัยวิทยาศาสตร์ได้ทุกวัน. (๒๕๖๐,๑๔ มิถุนายน). สืบค้นจาก <http://www.thaibiztaiwan.tw/main/th/news/๓๒๐๐/๓๘๔๙๖-ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ช่วยทุบสถิติการส่งออกของคุณย.html>

ได้วันกับการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมไฮเทค. (๒๕๕๘, ๒๘ กรกฎาคม). สืบค้นจาก <https://www.smethailandclub.com/marketing-๘๖๖-id.html>

วิลคินสัน, พอล. (๒๕๕๗). *ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ: ความรู้ฉบับพกพา* [International Relations: A Very Short Introduction] (กษิร ชีเพ็นสุข ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โอเพ่นเวิลด์.

สมาคมการค้าไทย-ได้วัน. (๒๕๕๗, ๓๐ พฤษภาคม). สืบค้นจาก <http://www.thaifranchisecenter.com/links/show.php?id=๑๒๔๘>

สำนักงานการค้าและเศรษฐกิจไทย (ไทเป). (ม.ป.ป.). *ประวัติองค์กร*. สืบค้นจาก <http://www.tteo.org.tw/main/th/organize/๕๕๒๙๑-ประวัติองค์กร.html>

สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย. (๒๐๑๙, กันยายน). *ไทย-ได้วันก้าวไกลไปกับนโยบายมุ่งใต้ใหม่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย

สำนักงานเศรษฐกิจและวัฒนธรรมไทเป ประจำประเทศไทย. (๒๕๕๙, ๑๖ มิถุนายน). *ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักงานฯ กับไทย*. สืบค้นจาก https://www.roc-taiwan.org/th_th/post/๕๙.html

องอาจ เดชอิทธิธินันท์. (๒๕๕๑). *เบื้องลึกเบื้องหลังความสัมพันธ์ไทย-ได้วัน ภายใต้นโยบายจีนเดียว* (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Aspinwall, Nick (2019, September 26). *Taiwan loses ๒ diplomatic allies, wins US support ahead of crucial presidential election*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2019/09/taiwan-loses-2-diplomatic-allies-wins-us-support-ahead-of-crucial-presidential-election/>

Bureau of Foreign Trade, Ministry of Economic Affairs. (2018, November 18). *Taiwan's top 15 trade surplus country (region)*. Retrieved from https://www.trade.gov.tw/english/Pages/Detail.aspx?nodeID=94&pid=651993&dl_DateRange=all&txt_SD=&txt_ED=&txt_Keyword=&Pageid=0

- Buszynski, Leszek. (2007, August 22-25). *Taiwan's economic diplomacy towards ASEAN*. Retrieved from <http://www.cuts-citee.org/CDS02/pdf/CDS02-Session5-03.pdf>;
- Caporaso, James A., & Madeira, Mary Anne. (2012). *Globalization, Institutions & Governance*. London: SAGE Publications.
- Copeland, Dale C. (2006). The constructivist challenge to structural Realism A review essay. In S. Guzzini, & A. Leander (Eds.), *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and his critics*. (pp. 1-20). London: Routledge.
- Copper, John F. (2009). *Taiwan: Nation-State or Province?*. (5th ed.). Philadelphia: Westview Press.
- Department of Statistics, Ministry of Finance, Republic of China (Taiwan), *Trade Statistics Database*, Retrieved from <http://web02.mof.gov.tw/njswww/webproxy.aspx?sys=100&funid=edefjsptgl>
- Huang, Kwei-Bo. (2018). Taiwan's new southbound policy: Background, objectives, framework and limits. *UNISCI Journal*, 6, 47-68.
- Hoesel, Roger van. (1999). *New multinational enterprises from Korea and Taiwan: Beyond export-led growth*. New York: Routledge.
- Hsinchu Science Park Bureau, Ministry of Science and Technology. (2019, October 16). *Introduction*. Retrieved from https://www.sipa.gov.tw/english/home.jsp?serno=201003210014 &mserno=201003210003&menudata=EnglishMenu&contlink=content/introduction_1.jsp
- Jing, Bo-jiun. (2016). *Taiwan and Southeast Asia: Opportunities and constraints of continued engagement*. Baltimore, Maryland: University of Maryland School of Law. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/56360890.pdf>
- Kegley, Jr., Charles W., & Blanton, Shannon L. (2013). *World politics: trend and transformation*. Massachusetts: Wadsworth, Cengage Learning.
- Kung, Shiann-Far. & Ottavia, Lin, Yi-Chuan. (2014). Southern Taiwan Science Park. *World Technopolis Review*. 3(1): 55-61. Doi : <http://dx.doi.org/10.7165/wtr2014.3.1.55>
- Leng, Tse-Kang. (2016). Taiwan and Economic Globalization. In G. Schubert (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Taiwan*. (pp. 233 - 250). New York: Routledge.
- Matsumura, Masahiro. (2019, April 4). *Time for a southbound policy pivot*. Retrieved from <http://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2019/04/04/2003712757>
- Mainland Affairs Council. (2002). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 124*. (p. 29). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/Attachment/1101415403049.pdf>

- Mainland Affairs Council. (2003). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 136*. (p. 29). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/Attachment/1101110281747.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2004). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 146*. (p. 33). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.14613.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2005). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 157*. (p. 33). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.15713.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2006). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 169*. (p. 33). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.16913.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2007). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 181*. (p. 31). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/00๑/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/%E5%85%A9%E5%B2%B8%E7%B6%93%E6%BF%9F%E7%B5%B1%E8%A8%88%E6%9C%88%E5%A0%B1no.18113.pdf>
- Mainland Affairs Council. (2016). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 284*. (p. 2-9, p. 2-12). Retrieved September 28, 2019, from https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/284_7.pdf
- Mainland Affairs Council. (2016). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 284*. (p. 2-12). Retrieved October 5, 2019, from https://ws.mac.gov.tw/001/Upload/OldFile/public/MMO/MAC/284_10.pdf
- Mainland Affairs Council. (20๑7). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 296*. (p. 2-๑0). Retrieved September 28, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yOTlwNzcxNS1jMGFiLTQyMjEtODM1My1kODMzNTRmYWYwNWYucGRm&n=Mjk2IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2017). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 296*. (p. 2-13). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yOTlwNzcxNS1jMGFiLTQyMjEtODM1My1kODMzNTRmYWYwNWYucGRm&n=Mjk2IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>

- Mainland Affairs Council. (2018). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. ๓08*. (p. 2-10). Retrieved September 28, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS80N2lxYWMwYi01MDMyLTQ4M2ItYTQyZC00N2Q3Y2NjYmE5NWlucGRm&n=MzA4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2018). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 308*. (p. 2-13). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS80N2lxYWMwYi01MDMyLTQ4M2ItYTQyZC00N2Q3Y2NjYmE5NWlucGRm&n=MzA4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2019). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 318*. (p. 2-10). Retrieved September 28, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yY2Q1N2UwMCo5ZTJlTRiZjEtYjMwMCozMzA4ODkwNDUwMjAucGRm&n=MzE4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Mainland Affairs Council. (2019). *Cross-Strait Economic Statistics Monthly No. 318*. (p. 2-13). Retrieved October 5, 2019, from <https://ws.mac.gov.tw/Download.ashx?u=LzAwMS9VcGxvYWQvMjk3L2NrZmlsZS8yY2Q1N2UwMCo5ZTJlTRiZjEtYjMwMCozMzA4ODkwNDUwMjAucGRm&n=MzE4IEZ1bGwgVG4dC5wZGY%3d>
- Ngeow, Chow Bing. (2017). Taiwan's Go South Policy: Deja vu All Over Again?. *Contemporary Southeast Asia*, 39(1), 96-126. Doi:10.1355/cs39-1c.
- Taiwan down to 20 allies as Beijing steps up the pressure*. (2017, June 13). Retrieved from <http://www.foxnews.com/world/2017/06/13/taiwan-down-to-20-allies-as-beijing-steps-up-pressure.html>
- Taiwan-Thailand Economic Relations*. (n.d.). Retrieved from https://www.trade.gov.tw/App_Ashx/File.ashx?FilePath=../Files/PageFile/659922/%E6%B3%B0%E5%9C%8B%E8%8B%B1%E6%96%87%E7%B6%93%E8%B2%BF%E7%B0%A1%E7%95%A5%E7%89%88_1080219.pdf
- Tian, John Q. (2006). *Government, business, and the politics of interdependence and conflict across the Taiwan Strait*. New York: Palgrave Macmillan.
- Waltz, Kenneth. (1979). *Theory of International Politics*. Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company.
- Wendt, Alexander. (1992, Spring). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46 (2), 391-425.
- Wong, Joseph. (2016). The Developmental State and Taiwan: Origins and Adaptation. In G. Schubert (Ed.), *Routledge Handbook of Contemporary Taiwan*. (pp. 201 - 217). New York: Routledge.

- Zehfuss, Maja. (2002). *Constructivism in international relations the politics of reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Zheng, Yu. (2013). *Governance and foreign investment in China, India, and Taiwan: Credibility, flexibility, and international business*. Michigan: The University of Michigan Press.